

a propòsit dels compostos com *prim filar*, *mirar prim*). I en general, en els clàssics: «CANT DE MORT. Aquelles mans que jamés perdonaren / han ja romput lo fil tenint la vida / --- / dant-me recort de vós, qui tant amava, / en ma dolor si *prim* e bé-s cercava, / se trobarà que delit s'i contorna / ---»; «veja *prim*» 'vegi finament, agudament', Ausiàs (XCII, 1g; VI, v. 46, cf. nota en *NCl*, II, 25). Ja ho usava adverbialment G. de Cervera: «Bé pots ton malvolent / entre cinc-cents causir: / en la lengua, disén, / si *prim* dits sabs eslir» (670/697b). És l'acc. que està a la base dels compostos i frases *filat prim*, *primcernut*, *primfilats*. En oc. ant. «adv.: juste, excellemment; al *prim*, en *prim*: au commencement, d'abord»: matís diferent del català.

Però altres cops no sols és adverbial la funció sinó també la forma és d'adverbi: «Ensenyen-ho miylls encar, / ab especials maneres / qu'elles han en llur parlar, / e com pus *primament* poden: / ab especials condescs / a menar lo cap e-l labis / ---», Eiximenis (poema profusificat en el cap. 24 del *Ll. de les Dones*, *EntreDL* I, 180, v. 48).

DERIV.: *Prima* f. Ja n'he donat alguna indicació, i no cal repetir les explicacions abundoses que donen *AlcM* i *DAG*. Com a nom d'una mena de pa o coca és particular de Mall. i de la zona entorn de l'Ebre: «pasta especial (de forner o pastisser)», *Arabía, Tort. i Rib. d'Ebre* (*Misc. Folk.*, 168); en els Ports de la Tinença espècie de coca, va sobretot lligada amb certes dates religioses: a Bel me n'oferiren una el 12-v-1961, dia de la Festa major: dia en què fan «la *Processó de la Prima*», durant la qual en reparteixen a qui en vol; al Boixar, quan fan la «romeria» muntanya enllà, i «colen» o traspassen el límit amb el terme de Coratxà, en donen una en el Molló de la Trinitat, i una en el de St. Bernabé (1961).

A Mall., en canvi, *prima* no és més que una mena de pa, més blan i més petit, que a la vila de Sineu tenen com a cosa pròpia, i que desenfornen primer que els altres, per a l'hospici etc.; per tant, com que Sineu té ínfules d'important, tot reconeixent la superioritat de Palma, prengueren una *prima* com a símbol i l'han posada a l'escut de la vila; d'on la colba: «Sineu, vila la primera, / té la *prima* per bandera» (1964). *Primets*, *primetes* (*DAG.*). *Primot*. *Primada*. *Primadora*.

Independent i segurament d'arrel canònica és la frase mall. *dir la prima* de qualsevol cosa 'saber-ne tot el que importa', però queda consciència de l'origen religiós; car, exigint que se l'informi, un compara amb el xantre dalt del cor o tribuna de l'església: «—La *prima* m'ha de dir bé / com si estigués dalt la trona. / —De tot la *prima* et diré», PdAPenyà (*Po. Pop.*, p. 95). Compareu: «en les vesprades / d'agost anar / camí de mar / a la banyada; / en la tornada / --- / joc de mantades: / al jorn ['en clarejar'] tornant, / canten a *Prima*, / ab sa veu *prima*, / no gens mudades» (com unes santetes, com si no l'haguessin correguda de nits), JRoig (*Spill*, 5481), i cf. *AlcM* I, § 4. La *prima* ross. és «instrument semblant al clarinet i la gralla, que s'usa a Cerdanya per acompanyar els balls antics», *DAG.*, veg. les cites de J. Seb. Pons a

PRESTATGE.

Primal adj., derivat català de l'antic *prim* 'primer' [S. XIII]: «los carnicers deven dir --- als compradors, la carn, de quinya bestia és; e, si-ls serà demanat si és *primal*, si no-u és deven dir que no, e si és *primal* deven dir que hoc», *CostTort.* (OL, p. 407); *primall* en un text piadós (S. xv o xvi, *AlcM*) error de còpia per -al segons la rima. Segueix en ús en tot el domini: des de Mallorca fins a Ribagorça (i Alt-Aragó endins: *primála*, cabra ---, Echo, 1966), i des del Migjorn valencià fins a Cerdanya («toros, bous, anolles, vedells, ovelles, *primales* ---», Ant. Cayrol, *Cont. Cerd.*, 47); i se n'ha format un femení analògic *primala* (*BDLC* IX, 243-4). Res tan divulgat com l'aplicació a la cabra *primala*, però també és diu dels ovis i dels porcs; en principi era el cap quan havia complert el primer any de vida fins a arribar a dos, però dels pastors de cabrum resulta que es diu del «fill de la cabra quan té uns dos anys» (*BDLC* IX, 243; potser, com es llegeix entre línies en els *CostTort.*, perquè als carnisers se'ls devia tolerar que ho diguessin quan estaven cap als dos anys).

Això fa que en el Pallars, Vall de Cardós, entenen que *primals* són anyells de dos anys que no arriben a tres (Tavascan, Estaon, 1934), i el mateix em diuen de l'ovella *primala* en aqueixos pobles i a Tor de Vall Ferrera (1932); a Àreu i a Farrera (1933) insistiren que *primal* es diu de l'anyell dins el segon any de vida; i, quant al porc, ho afirmaren així no sols allà sinó també a Tavascan. A Lasquarri *primala* «la cabra des que l'han desmamada» (1957); a Simat de Valldigna «el corder és *primal* fins als 2 anys, després *andosco* fins a 3, després *tressenyo*» (1962). «Cabrida la *primala* en una roca / i es deixa del ramat que va marxant, / la llum del sol primaveral la toca / an ella i al cabrit, que està belant», «corrien les *primales* / jugant amb els cabrits / ---», JoPijoan (*Canc.* XII, XIII, pp. 32, 33).

Primar 'donar la primera llaurada' Garrigues (Castellans, 1936) en contrast amb *binar*; *emprimar* id. [Lab. 1839]; *emprimada*; *emprimadora*; *emprimat*.

Primater, *fuster* ~ 'ebenista' mall., especialment a Lluçmajor (*BDLC* I, 42; XIII, 26; oposat a *fusters grossers*, *BDLC* I, 85); «primoroso» mall. *DAG.* sentit general que segons *AlcM* es trobaria a Men. i Vall de Ribes; d'aquí per encreuament amb *primorós*: *primoter* que el *DAG.* localitza a la «Muntanya» del Princ., i *AlcM* a Confent-Cerd., Lluçanès i Vallès-Pen.; i *primotell*, Cerd. (*DAG.*), on potser s'ha complicat *primorell* (mall., *AlcM*, *primarell* també de Manacor, AMALcover, mal escrit i potser usat impròpiament). *Primotejar*.

Quant a *primorós*, se li va posar en el *DAG.* l'inri de castellanisme (Aguiló? o el seu publicador Montoliu?), amb el qual no s'ha conformat *AlcM*. En tot cas cronològicament no està fundat, car tant en castellà com en català és una creació del S. xvii, i com a derivat de *primor*, mot llatí i evidentment genuí en totes les llengües romàniques; el mateix *DAG.* recull com a genuïna la forma mall. *primerós*, evidentment dissi-